

Kassák Lajos (1887-1967)

Csendélet kancsóval, 1950-es évek eleje

Tempera, papír 25,5x35 cm

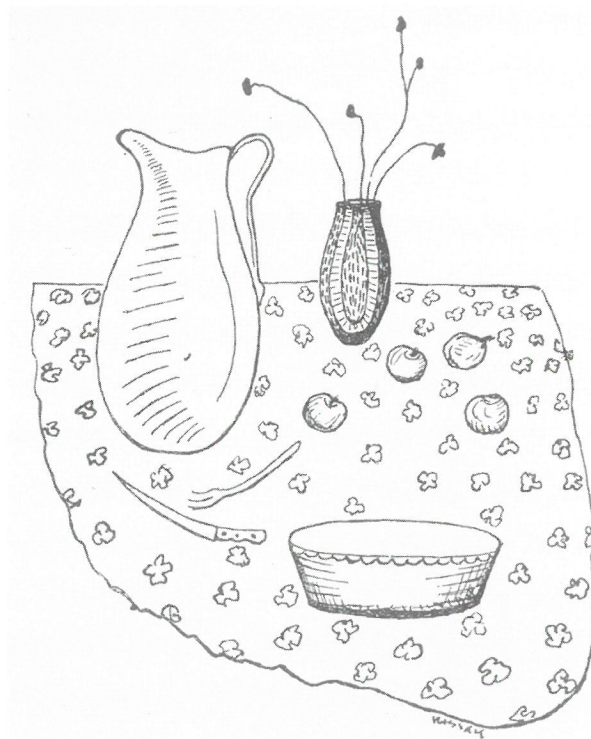
Jelezve a hátul: KL

Irodalom:

- Gáspár Endre: Kassák Lajos, az ember és munkája. Bécs 1924
- Kállai Ernő: Új magyar piktúra 1900-1925. Bp. 1925
- Rabinovszky Máriusz: Kassák mint képépítész. Nyugat, 1928.I. 475-476.
- Dévényi Iván: Kassák a képzőművész. Vigilia, 1963.1.
- Bori Imre - Körner Éva: Kassák irodalma és festészete. Bp. 1967
- Kassák Lajos emlékkiállítás. István király Múzeum, Székesfehérvár 1968
- Kassák életmű kiállítás. Debrecen 1969 (katalógus bevezető: Pernecky Géza)
- Rónay György: Kassák Lajos. Bp. 1971
- Passuth Krisztina: Magyar művészek az európai avantgarde-ban. Bp. 1974
- Szabó Júlia: A magyar aktivizmus művészete. Bp. 1981
- Kassák Lajos emlékkiállítása. MNG. (katalógus, szerkesztők: Gergely M., György P., Pataki G.) Bp. 1987

Tanulságos belelapozni az író-, költő- vagy képzőművész kortársak visszaemlékezéseibe, kiragadni egy-egy sommás jellemzést a "kőnok és tántoríthatatlan" mesterről. A klasszikus avantgarde nemzedék nagy útítársa Michel Seuphor így emlékezik: "Számomra ez a szó KASSÁK, a bátorságot, a tiszta beszédet és különösen a szabadság szeretetét jelenti." Korniss Dezső szerint: "Kassák nem illik bele azokba a normákba, amiket nálunk általában követelnek egy festőtől. Nem könnyű megmondani, hogy festészetének mi is a jelentősége. Végeredményben Kassák nem volt festő. De nem is akart tradícionális értelemben vett festészetet csinálni. Alkotásait a képzőművészetben talán úgy lehetne meghatározni, hogy Ő - ha volna ilyesmi - a konstruktivizmus primitívje." Komlós Aladár jellemzése szerint: "Ez a kemény fából faragott ember művészi életében csodálatosan fogékony volt. A költészet, a festészet, a zene minden új kísérletére értőn rezonált. Autodidakta létére erőfeszítés nélkül azonnal felfogta és élvezte Apollinaire és a dadaisták, Bartók és Picasso legmerészebb műveit, mintha egyenesen az ő számára alkották volna, mintha ő már kezdettől fogva érezte volna az idegeiben, hogy ezeknek a műveknek el kell következniük. És szinte érthetetlenül tájékozott volt az akkori világszerte sűrűn születő művészi újítások felől."

A húszas évek művész-forradalmár Kassákja, a formaújító költő és képarchitektúrákat alkotó festő, a nemzetközi avantgarde áramában otthonosan kommunikáló szervező, lapkiadó és könyvszerkesztő, a Munka-kör alapítója és a fiatal tehetségek lelkes támogatója a háborút követően - néhány évi sikeres közéleti tevékenység után - a szellemi élet

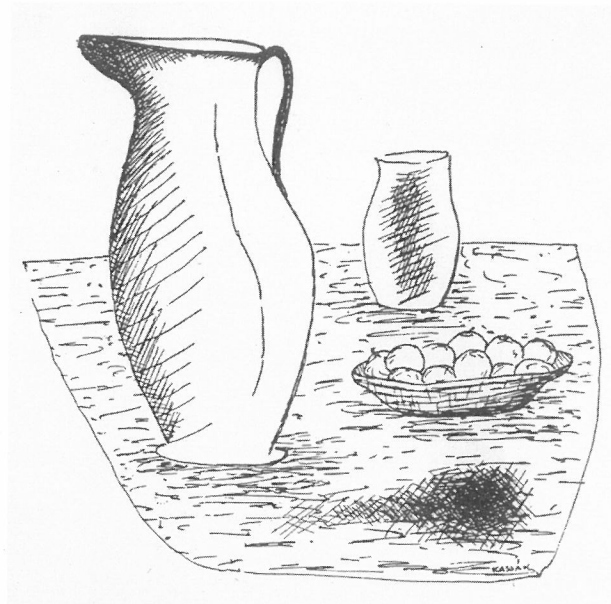
Kassák Lajos: Költemények, rajzok. Budapest 1958.

perifériájára kényszerült. A Művészeti Szövetségek által meghirdetett szocialista realista alkotói szemléletet határozottan elutasította. "Ennek a minden áron erőszakolt fából vaskarikának sem művészetfilozófiailag, sem szakmailag nincs értelme, feloldható, hasznosítható tartalma. Nem egyéb politikai semmit mondásnál, talán annyi haszna lesz, hogy a tehetségteleneket még tehetségtelenebbeké nyomorítja, a tehetségeseket még keményebb ellenállásra kényszeríti. ... Művészetem nem csupán esztétikai tünemény, de világszemléleti dokumentáció is. Mindazonáltal éberem örökösöm felette, hogy aktuális szövegek ne higuljon, politikai tézisek illusztrálásává ne torzuljon. Természetemnél fogva forradalmi művésznék érzem és vallom magam, de nem irigylem el senkitől a forradalom rikáncsának a szerepét." "Mint a társadalomból kiűzött rebellisek éltünk magányunkban Kassák Lajossal Békásmegyeren. - emlékezik Gadányi Jenő - Csendes nyári esteken éjjelig ültünk a sötét árnyékú kertben, sokat beszélgettünk művészi problémákról: a művész, természet és mű viszonyáról, a teremtő cselekvés törvényeiről, az időálló remekművek titkairól és ezer és ezer, a fenti-ekből következő kérdésekről. Sok mindenre nem volt jó a békási elhagyatottság; de nagyon jó volt egymás rejtett tartalékait felfedezni." Kassák szavaival: "...Ha nincs a békási ház nagy csöndje, gyümölcsöskertje, nem éltem volna túl az elmúlt komisz esztendőket. Alig ért el hozzám a rágalmaszók, vádaskodók üvöltése, és nem kellett szembefordulnom embernek álcázott vadállati ábrázatukkal. De a legvédelemből is elég nyolc év." "Hogy ne kelljen meghasonlanom a külvilággal nyugtalan energiáimnak ismét a festészet adott kiélhetési lehető-

29.▲
Kassák Lajos (1887-1967)

Csendélet kancsóval
Tempera, papír 25,5x35 cm
Jelezve a hátul: KL.
Kikiáltási ár: 450.000 Ft

Kassák Lajos: Költemények, rajzok. Budapest 1958.

seget...fájdalmakkal a bensőmben, körülöttem a megújuló és elhaló, majd ismét megújuló természettel.” Kassák többnyire tájképeket, csendéleteket, emberi arcokat, állatokat festett és rajzolt. Gadányi Jenő baráti irányításával szinte művésznövendékként „stúdiumokat” folytatott a természeti megfigyelések alapján. Az élménnyé gazdagodott látványt elemezte és a képi kompozíció kívánalmai szerint alakította autonóm műalkotássá. Környezetének legegyszerűbb tárgyait, többek között vizeskancsót, poharat, gyümölcsöstálat választott az ábrázolás modelljéül. Többnyire vonalas tusrajzokat készített, ritkább a tempera vagy akvarell használata. Naplójában írja: *“Fekete, kerek asztal, rajta mintás terítő, azon kék szélű porcelántányér, közepén vastag üveg pohár félig telített vízzel. Ahogyan az egész benne áll a szoba terében, cserépkályha, íróasztal, fotójók, könyvespolcok meghitt társaságában, és az ablakon beszűrődő napsugarak megcsillogtatják az üveget, a vizet és áttörnek rajtuk, hogy mint egy aranytócsa, folyjanak szét mögöttük az asztal lapján. Miért lenne ez kisebb jelentőségű, csodálkozásra érdemtelenebb minden más csodálnivalónál, amivel az életben találkozunk?”*

Az aukción szereplő csendélet-tanulmány is ekkoriban készült. Kassák ezúttal sem törekedett a beállított tárgyak élethű megjelenítésére. A kisasztal felénk tárul bizonytalanul billegő lapjára egyszerű közvetlenséggel helyezte rá a kancsót és a gyümölcsöket. A négyzethálós jelzett padlózat és a csíkozott háttér dekorativitása a modern francia festészet felszabadult térszemléletének ismeretét feltételezi. Az egymáshoz közelálló kékek, szürkék, sötétzöldek és a háttéren végighúzó meleg pasztell vörös finom kontrasztja bensőséges, ugyanakkor izgalmas színhatást eredményez. A hétköznapi tárgyai - vázák, kiöntők, poharak, edények, evőeszközök - tusrajzain is rendszeresen megjelentek. Az 1958-ban kiadott *“Költemények, rajzok”* kötetben a versekkel

Kassák Lajos: Költemények, rajzok. Budapest 1958.

egyenrangú alkotásokként szerepeltek. Figurális művészetének válogatott darabjait 1957-ben láthatta a közönség a Csók Galériában. Németh Lajos a tárlatról így ír: *“Finom, lírai művek voltak, néhol festőiek, néhol ügyetlenek, mindenestre ellentmondtak annak a képzetnek, amelyet Kassákról, a képzőművészről alkottam magamban. Jobban tetszettek kiállított fejrészai; naivan kalligrafikus munkák, de volt bennük valami megnevezhetetlen jelentés, amit csak a nagy művészek munkája tud sugallni.”* A hetvenéves művész alkotásait Bálint Endre méltatta a kiállításnyitó bevezetőjében. *“Beizza a látványt, gyermeki ámulattal veszi tudomásul az őt körülvevő világot. Minden pátoz nélkül beszélni kezd, olyan formanyelven, amit öntudatlanul művelt ki magában, szinte nehézség nélkül szól, és szavai utat találnak a befogadó érzelmeik sűrűjében.... Kassák képeinek a közvetlenség az igazi erejük és az affektációmentes természetesség. Nagyképűség nélkül közvetít, és nincs a festészetében semmi kinyilatkoztatásyszerűség, de annál inkább naiv hit, ami igaz hitelt ad mondanivalóinak.”*

(ea)